

Dostosowania wymagań oraz form i metod pracy do indywidualnych potrzeb uczniów na lekcjach JEZYKA POLSKIEGO

Uczniowie słabosłyszący

Sposoby dostosowania wymagań edukacyjnych:

- zapewnić dobre oświetlenie klasy oraz miejsce dla ucznia w pierwszej ławce najlepiej w rzędzie od okna; uczeń, będąc blisko nauczyciela, może słuchać jego wypowiedzi i jednocześnie odczytywać mowę z ust,
- umożliwić odwracanie się w kierunku innych kolegów odpowiadających na lekcji, co ułatwi lepsze zrozumienie ich wypowiedzi,
- nauczyciel, mówiąc do całej klasy, powinien stać w pobliżu ucznia zwrócony twarzą w jego stronę - nie powinien chodzić po klasie czy być odwrócony twarzą do tablicy; to utrudnia uczniowi odczytywanie mowy z jego ust,
- należy mówić do ucznia wyraźnie, używając normalnego głosu i intonacji, unikać gwałtownych ruchów głową czy nadmiernej gestykulacji,
- trzeba zadbać o spokój i ciszę w klasie, eliminować zbędny hałas m.in. zamykać okna przy ruchliwej ulicy, unikać szeleszczenia kartkami papieru, szurania krzesłami; takie zakłócenia stanowią również problem dla uczniów z aparatami słuchowymi,
- nauczyciel powinien ocenić, czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez ucznia niedosłyszającego (w przypadku trudności zapewnić mu dodatkowe wyjaśnienia, sformułować inaczej polecenie),
- uczeń niedosłyszający powinien siedzieć w ławce ze zdolnym uczniem, zrównoważonym emocjonalnie, który chętnie dodatkowo będzie pomagał mu np. szybciej otworzy książkę, wskaże ćwiczenie, pozwoli przepisać notatkę z zeszytu itp.
- w czasie lekcji wskazane jest używanie jak najczęściej pomocy wizualnych i tablicy, m.in. zapisanie nowego tematu,
- można przygotować uczniowi z niedosłuchem plan pracy na piśmie opisujący zagadnienia poruszane w wykładzie lub poprosić innych uczniów w klasie, aby robili notatki z kopią i udostępniali je koledze,
- konieczne jest aktywizowanie ucznia do rozmowy poprzez zadawanie prostych pytań, podtrzymywanie jego odpowiedzi przez dopowiadanie pojedynczych słów, umowne gesty, mimiką twarzy,

- nauczyciel podczas lekcji powinien często zwracać się do ucznia niesłyszącego, zadawać pytania – ale nie dlatego, aby oceniać jego wypowiedzi, ale by zmobilizować go do lepszej koncentracji uwagi i ułatwić mu lepsze zrozumienie tematu
- z uwagi na wolne tempo czytania, dziecko potrzebuje więcej czasu na przeczytanie całej książki; dla ułatwienia zrozumienia treści nauczyciel może podać pytania pomocnicze, na które uczeń powinien przygotować odpowiedzi –czytając wcześniej lekturę,
- jeżeli pisanie ze słuchu sprawia dziecku niedosłyszacemu duże trudności, można je zastąpić inną formą ćwiczeń w pisaniu: a. przepisywanie zdań z uzupełnieniem „luk” odpowiednimi wyrazami b. utrwalanie znanych zasad pisowni i zwrotów gramatycznych –dobieranie odpowiednich wyrazów, uwzględniając ich rodzaj, osobę, liczbę c. sprawdzanie notatek ucznia i uzupełnianie ich,
- przy ocenie prac pisemnych ucznia nie należy uwzględniać błędów wynikających z niedosłuchu, one nie powinny obniżyć ogólnej oceny pracy; błędy mogą stanowić dla nauczyciela podstawę, do podjęcia z dzieckiem dalszej pracy samokształceniowej i korekcyjnej; błędy w pisowni należy oceniać opisowo, udzielając dziecku wskazówek do sposobu ich poprawienia,
- indywidualizacja oceniania,
- przy ocenie osiągnięć ucznia z wadą słuchu należy szczególnie doceniać własną aktywność i wkład pracy ucznia, a także jego stosunek do obowiązków szkolnych (systematyczność, obowiązkowość, dokładność).

Uczeń z wadą słuchu na lekcji języka obcego

Istotą edukacji włączającej jest możliwość korzystania z nauki na równych prawach przez wszystkich uczniów w szkołach ogólnodostępnych. Pomaga to, szczególnie młodszym dzieciom, w integracji ze środowiskiem lokalnym. Szkoły te, znajdują się przecież zazwyczaj w pobliżu ich miejsca zamieszkania.

Dla nauczycieli edukacja włączająca stanowi nadal niebywałe wyzwanie – muszą oni na bieżąco poszerzać wiedzę związaną z różnorodnymi deficytami uczniów. To właśnie dzięki tej wiedzy, mogą oni prawidłowo dobrać efektywne technik i metody pracy. W przyszłości, tak realizowana edukacja przyczyni się z całą pewnością do odnalezienia się młodych ludzi na rynku pracy.

Artykuł ten ma na celu przybliżyć nauczycielom podstawową wiedzę związaną z pracą z uczniem z uszkodzeniami słuchu. Według typologii pedagogicznej (K. Krakowiak, 2006, 255–288) biorącej pod uwagę funkcjonowanie językowe w sferze percepcji oraz w recepcji mowy wyodrębnia się cztery grupy osób z uszkodzeniami słuchu :

- osoby funkcjonalnie słyszące,
- niedosłyszające,
- słabo słyszające
- niesłyszające.

Dwie pierwsze preferują kanał słuchowy do odbioru informacji, a dwie pozostałe wspomagają się w odbiorze informacji kanałem wzrokowym oraz poprzez czucie.

Aby nauczyciele mogli pracować efektywnie z uczniem, reprezentującym jedną z wyżej wymienionych grup, powinni na początku zrozumieć jakie czynniki mają wpływ na zachowania się ucznia w klasie. A. Dłużniewska wymienia takie oto czynniki:

1) *rodzaj uszkodzenia słuchu;*

2) *czas, w którym nastąpiło uszkodzenie słuchu (to znaczy przed rozpoczęciem procesu opanowywania podstaw systemu językowego, w trakcie kształtowania się tegoż systemu lub po opanowaniu podstaw systemu językowego) ;*

3) *stopień uszkodzenia słuchu;*

4) *moment wyposażenia dziecka w aparaty słuchowe lub wszczepienia implantu ślimakowego oraz środowisko rodzinne (słyszący czy niesłyszący rodzice)*

5) *trafność metod kształtujących rozwój systemu językowego oraz skuteczność i intensywność oddziaływań terapeutycznych;*

6) *poziom rozwoju intelektualnego determinujący predyspozycje ucznia do opanowywania wiadomości i umiejętności szkolnych.*

Zapoznanie się nauczyciela z powyższymi informacjami dotyczącymi danego ucznia, pozwoli na dokonanie analizy technik pracy, jakie może wdrożyć na prowadzonych przez siebie zajęciach.

E. Domagała- Zys oraz K. Karpińska-Szaj przedstawiają wiele cennych rad dla nauczycieli (2011). Te, które związane są z nauczycielami wszystkich przedmiotów dotyczą między innymi takich aspektów jak:

1) upewniania się czy uczeń patrzy na osobę z nim pracującą oraz przyciągania uwagi ucznia, na przykład cyt. *poprzez ustawienie się w polu widzenia ucznia, zawołanie lub dotknięcie go w ramię.*

2) ustawiania się naprzeciwko ucznia niesłyszącego pamiętając, aby twarz nauczyciela była dobrze oświetlona. Nie można zatem stawać, na przykład na tle okna.

3) mówienia do ucznia z odległości około jednego lub dwóch metrów, ponieważ cyt. *większa odległość zniekształca odbiór głosu w aparatach słuchowych;*

4) mówienia do ucznia w naturalnym tempie bez spowalniania wypowiedzi oraz przesadnej artykulacji;

5) upewnienia się, że uczeń zrozumiał nauczyciela poprzez stosowanie prośby o powtórzenie informacji typu „Co masz zrobić?”;

6) wskazywania pozostałym uczniom w klasie na konieczność zwracania się twarzą do kolegi z uszkodzonym słuchem- w taki sposób mogą ułatwiać mu zrozumienie tego, co dzieje się na zajęciach;

7) ustawiania krzeseł w koło podczas prowadzenie dyskusji w klasie. Dzięki temu uczeń nie będzie się czuł wykluczony mogą swobodnie obserwować twarze osób zabierających udział w dyskusji;

8) nie wykonywania gestów, które utrudniają dobre odczytywanie mowy z ust. Do grupy takich gestów autorki zaliczają między innymi: opieranie twarzy na dłoniach w czasie siedzenia przy biurku oraz zbytnią gestykulację;

9) pamiętania, iż każdy uczeń z uszkodzonym słuchem ma swoje indywidualne zainteresowania oraz styl nauki i tylko poprzez bliższe poznanie ucznia, nauczyciel może wypracować cyt. *adekwatny w danej sytuacji sposób komunikowania się z nim.*

10) pamiętania, iż uczeń ma większą trudność z zapamiętywaniem niż osoby słyszące. Związane jest to z faktem, że praca pamięci krótkotrwałej i długotrwałej jest oparta w dużej mierze na sprawnościach językowych, które są zaburzone u uczniów z wadą słuchu

Prowadząc zajęcia z języka obcego nauczyciel jest zobowiązany wykorzystywać techniki, które mają na celu rozwijanie i poszerzanie sprawności rozumienia ze słuchu, mówienia, pisania i czytania ze zrozumieniem. Pracując z uczniem z wadą słuchu odpowiednio dobrane techniki mogą również wspomagać pracę terapeutyczną.

W jaki sposób jest to możliwe? Przykładem jest tu nauczanie wymowy. Stało się ono integralną częścią zajęć językowych uczniów z wadą słuchu dzięki bardzo dużemu postępowi w dziedzinie rehabilitacji i protetyki. W przeszłości często rezygnowano z dbałości o nauczanie poprawnej wymowy uczniów z takim problemem zdrowotnym..

Nauczanie sprawności mówienia może odbywać się przy pomocy takich działań jak :

- 1) dokonywanie analizy słów do nauczenia się przez ucznia. Kategoryzując wyrazy na te bardziej i mniej potrzebne w codziennym życiu nauczyciel pozwala wychowankowi zyskać na czasie potrzebnym do opanowania w miarę możliwości poprawnej wymowy;
- 2) stosowanie przez nauczyciela alfabetu fonetycznego. Pozwoli to uczniowi zapamiętać dany dźwięk przez jego kojarzenie ze znanymi wyrazami lub znakami graficznymi;
- 3) zachęcanie ucznia do stosowania techniki zwanej **Samodzielne Zbieranie Słów**. Według jej zasady, to uczeń sam wie, jakie słowa są mu potrzebne do rozwoju osobistego i zawodowego.
- 4) wykorzystywanie komunikatorów internetowych w celu „rozmowy” z uczniem. Są to swoiste symulacje rozmowy.

Natomiast rozwijając sprawności czytania ze zrozumieniem i pisania, nauczyciel powinien mieć świadomość, iż poziom językowy danego tekstu czytanego oraz wymaganego tekstu do napisania muszą być dostosowane do aktualnych możliwości ucznia. Oto przykładowe techniki pracy dotyczące tych sprawności :

1) dobieranie tekstu do pracy z uczniem ma miejsce przy zachowaniu zasady, iż tekst nie służy tylko do rozwijania sprawności czytania ze zrozumieniem, ale jest także działaniem wartościowym poznawczo i społecznie. Podczas analizy tekstu uczeń dowiadyuje się czegoś nowego „ o życiu”;

2) dobieranie tekstu trochę trudniejszego do czytania ze zrozumieniem, tak aby uczeń rozumiał konieczność stosowania coraz to bardziej zaawansowanych strategii czytania ze zrozumieniem;

3) wykorzystywanie **mapy mentalnej** opowiadania do napisania bądź tekstu do przeczytania. Nauczyciel przedstawia dodatkowo opisy doznań smakowych lub dotykowych, zapachy oraz dźwięki jakie pojawiają się lub mogłyby się pojawić w danym tekście;

4) stosowanie **techniki SVAR**, która składa się z czterech części :**S**- zbiera informacje co uczeń wie o życiu w zakresie tekstu, **V**- czego chce się dowiedzieć, **A**- to czego się nauczył czytając tekst, **R**- to co powinien się jeszcze nauczyć (tamże 61);

5) wykorzystywanie czatu do rozwijania sprawności pisania.

Te wyżej wymienione techniki to tylko początek drogi do usprawniania efektywności lekcji nauczyciela języka obcego pracującego z uczniem z wadą słuchu. Z całą pewnością na początku jest to ogromne wyzwanie.

Warto zatem regularnie poszerzać swoją wiedzę i umiejętności w tym zakresie. Znakomitą pozycją wartą przeczytania jest *Uczeń z wadą słuchu w szkole ogólnodostępnej. Podstawy metodyki nauczania języka obcego*. Pozycja ta, przygotowana przez dwie specjalistki z zakresu neofilologii, anglistkę dr Ewę Domagała-Zyśk, oraz romanistkę, prof. dr hab. Katarzynę Karpińską-Szaj, w przystępny sposób przedstawia jakże inny od typowego, świat edukacji.

W linku https://issuu.com/impuls53b/docs/domagala-zysk_karpinska-szaj_uczen znajduje się fragmentu książki.

Rodzaj dysfunkcji : zaburzenia percepcji słuchowej

Dostosowanie wymagań edukacyjnych w stosunku do możliwości uczniów dotyczy:

Zasad wprowadzania nowego materiału:

- zapewnienie siedzenia w pierwszej ławce,
- zwracanie się twarzą do ucznia podczas omawiania materiału,
- sprawdzanie stopnia rozumienia poleceń i instrukcji słownych,
- zapisywanie na tablicy nowych słów i pojęć,
- wprowadzanie licznych powtórzeń,
- wydłużanie czasu na pamięciowe uczenie się nowego słownictwa,
- zwracanie uwagi na trudności w zapamiętywaniu pojęć abstrakcyjnych,
- dostosowanie tempa pracy do ucznia,
- możliwość ponownego odsłuchania tekstu przez ucznia z tą dysfunkcją
- stosowanie historyjek obrazkowych, ilustracji.

Form sprawdzania wiedzy i umiejętności:

- unikanie oceniania czytanych treści,
- unikanie oceniania rozumienia treści przeczytanego przez ucznia tekstu.

Zasad oceniania:

- unikanie obniżania oceny za przekręcanie nowych słów lub za problemy z wypowiedzianiem słów dłuższych,
- uwzględnianie przy ocenianiu trudności ucznia dotyczących wymowy, akcentu,
- ocenianie toku myślenia i umiejętności wyciągania wniosków, a nie błędów ortograficznych w wypracowaniach,
- stosowanie różnego rodzaju wzmocnień, tj. pochwały i zachęty,
- ograniczanie w wypowiedzianiu się na określony temat do kilku prostych zdań,
- naprowadzanie podczas wypowiedzi ustnych poprzez pytania pomocnicze,
- unikanie omawiania błędów w obecności całej klasy.

Wymagana opinia lub orzeczenie poradni psychologiczno-pedagogicznej

Ucznia zwalnia się z zajęć z języka obcego nowożytnego na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej albo orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego lub orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania.

Zgodnie z § 6 ust. 1 rozporządzenia MEN z 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, dyrektor szkoły zwalnia ucznia z:

- wadą słuchu,
- głęboką dysleksją rozwojową,
- afazją,
- niepełnosprawnościami sprzężonymi
- autyzmem, w tym z zespołem Aspergera

z nauki drugiego języka obcego nowożytnego do końca danego etapu edukacyjnego na wniosek rodziców albo pełnoletniego ucznia oraz na podstawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, z której wynika potrzeba zwolnienia z nauki tego języka obcego nowożytnego.

W przypadku ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego lub orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania, z którego wynika potrzeba zwolnienia ucznia z nauki drugiego języka obcego nowożytnego, zwolnienie z nauki tego języka obcego nowożytnego może nastąpić na podstawie tego orzeczenia (§ 6 ust. 2 rozporządzenia MEN z 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych).

Dokumentem stanowiącym podstawę prawną zwolnienia ucznia z nauki drugiego języka obcego jest:

- jest opinia poradni psychologiczno-pedagogicznej ,
- orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego,
- orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania,

z których wynika potrzeba zwolnienia ucznia z nauki drugiego języka obcego nowożytnego.

Jak odnotować zwolnienie w dokumentacji przebiegu nauczania

Nauczyciel uczący języka obcego, z którego uczeń został zwolniony, odnotowuje zwolnienie w dzienniku lekcyjnym, a wychowawca klasy w pozostałej dokumentacji przebiegu nauczania ucznia, w której wpisuje „zwolniony/zwolniona”.

- [Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 22 lutego 2019 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych \(Dz.U. 2019 poz. 373\) – § 6 ust. 1.](#)